

Ніколенко Лідія Тимофіївна,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри філософії і освіти дорослих
ЦППО ДВНЗ «Університет менеджменту
освіти» НАПН України

Нова українська школа: інтеграційний підхід у початковій загальній освіті

Анотація. У статті розглядається значущість та основні аспекти інтеграції навчального матеріалу у початковій загальній освіті. Розкриваються принципи, форми, методи інтегрованого навчання молодших школярів.

Ключові слова: інтеграція, інтегративне навчання, міжпредметні вертикальні та горизонтальні зв'язки, тематичні дні.

У світі майбутнього людям найбільше знадобляться такі навички, як критичне мислення, прогнозування, висунення гіпотез, порівняння і зіставлення, узагальнення, оцінка суперечностей, вибір альтернативи, прийняття обґрунтованих рішень, повага і розуміння думок інших, донесення власної думки, вміння співпрацювати; логічне конструювання висловлювань, використання засвоєної інформації в нових ситуаціях.

Нам усім потрібно звикнути до думки, що освіта – це процес тривалістю в життя, і він не завершується з випуском зі школи. Уміння вчитися впродовж життя - це здатність до пошуку та засвоєння нових знань, набуття нових вмінь і навичок, організації навчального процесу (власного і колективного), зокрема через ефективне керування ресурсами та інформаційними потоками, вміння визначати навчальні цілі та способи їх досягнення, вибудовувати свою освітньо-професійну траєкторію, оцінювати власні результати навчання, навчатися впродовж життя [4].

А це вимагає формування наукової картини світу, систематизованих узагальнених знань, які виникають в результаті інтеграційних процесів при вивченні навчальних предметів уже в початкових класах. Як відомо, основою картин світу є інтеграція, яка забезпечує узагальнення окремих картин, понять, уявлень дитини про оточуючий світ та саму себе [2].

Отже, серцевиною формування наукового світогляду, вироблення сучасної світоглядної парадигми у молодших школярів виступає інтеграція змісту, яка здійснюється шляхом злиття в одному предметі елементів різних навчальних предметів (курсів, тем). Інтеграція вирішує основні суперечності освіти – протиріччя між безмежністю знань і обмеженими людськими ресурсами. Навіть самі компетенції є інтегрованим результатом навчальної діяльності учнів і формуються передусім на основі інтегрування змісту загальної початкової освіти. Особливо актуальними є інтегрування різнопредметних знань у початковій загальній освіті, оскільки для молодших школярів властиве нерозчленоване сприйняття об'єктів навколишнього світу, а цілісне.

Мета статті - розкрити сутність, принципи інтеграції, охарактеризувати форми і способи інтегрованого навчання в початковій загальній освіті нової української школи.

Особливості інтегративного змісту в початковій загальній освіті досліджувало багато вчених: О. Беляєв, М. Вашуленко, Л. Варзацька, В. Паламарчук, О. Савченко.

До речі, виникла інтеграція як явище фундаментальних наук на фоні своєї протилежності – диференціації. Диференціація – це розділення, розчленування чого – небудь на окремі розрізнені предмети, а інтеграція – об'єднання чого – небудь у єдине ціле.

У словнику професійна освіта тлумачиться поняття «інтеграція» (від лат. integration – поповнення, відновлення) – об'єднання в ціле будь-яких окремих частин, а «Інтеграція навчання» - як відбір та об'єднання навчального матеріалу з різних предметів для цілісного і різнобічного вивчення важливих наскрізних тем (тематична інтеграція) [6. С.129]

Отже, інтеграція - це процес пристосування і об'єднання розрізаних елементів в єдине ціле при умові їх цільової та функціональної однотипності, а інтегроване навчання - це навчання, яке засновано на комплексному підході, розглядається через призму цілісної картини світу і не ділиться на окремі предмети. Ідея інтеграції знань надзвичайно популярна в таких країнах як Франція, Німеччина, Фінляндія.

В Україні у Проекті Нового Державного стандарту початкової освіти, розробленому відповідно до Закону України «Про освіту», Закону України «Про загальну середню освіту», наголошується, що на підставі базового навчального плану може здійснюватися повна або часткова інтеграція різних освітніх галузей, що відображається в освітній програмі і навчальному плані закладу загальної початкової освіти. У процесі інтеграції кількість навчальних годин, передбачених на вивчення кожної освітньої галузі, перерозподіляється таким чином, що їх сумарне значення не зменшується. Зміст природничої, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, технологічної, інформатичної освітніх галузей у початковій школі інтегрується в різній комбінації їх компонентів, утворюючи інтегровані предмети і курси, перелік і назви яких зазначаються в освітніх програмах і навчальних планах. Інтеграція ґрунтується на засадах компетентісного підходу, поняття міжпредметна компетентність визначається як здатність учня застосувати щодо міжпредметного кола проблем знань, умінь, навичок, способів діяльності та ставлення, які належать до певних навчальних предметів і предметних галузей. В ньому підкреслюється, що теми для навчання в рамках інтегрованих курсів можуть обирати як вчитель, так і діти. Інтегрований курс «Я досліджую світ» охопить (повністю або частково) 7 освітніх галузей. Окремими навчальними предметами залишаються «Мова», «Математика», «Іноземна мова», «Фізкультура», «Мистецтво»[5].

Як ми вже знаємо, що зміст початкової освіти розроблено на основі компетентісного підходу: не знання заради знань – а вміння їх застосовувати в реальному житті. Компетенції є також інтегрованим результатом навчальної

діяльності учнів і формуються передусім на основі опанування інтегрального змісту початкової освіти. Саме тому навчання в початковій школі має бути інтегрованим – предмети об'єднуються довкола цікавих для дитини тем чи проблем, а вчителі мають заохочувати учнів робити з'єднання між предметами з кількох сфер діяльності, критично оцінювати, як всі ці частини взаємодіють.

Таким чином, можна визначити методичні принципи об'єднання предметів тоді, коли є опора на знання з багатьох предметів, коли відбувається взаємозв'язок в змісті окремих дисциплін, коли є зближення однорідних предметів, коли відбувається розвиток компетентностей для ряду предметів.

Відомо, що найбільш оптимальною формою інтеграції є навчальні теми інтегративного характеру. Вони, на відміну від предметів, курсів, менш об'ємні, крім того, якщо для інтегративних курсів взаємозв'язок між знаннями різних наук постійний, то для навчальних тем інтегративного характеру він варіативний. Визначаючи в процесі навчання теми інтегративного характеру, необхідно брати до уваги лише суттєві, об'єктивно необхідні зв'язки між предметами одного циклу для розкриття змісту у навчальному матеріалі. Важливо, щоб понятійний апарат спирався на зміст інших базових предметів, на інформацію, яку отримують учні із засобів масової інформації, літератури, мистецтва та на їх власний життєвий досвід.

Можливі різні форми інтеграції знань: повне злиття навчального матеріалу в єдиному предметі, тобто інтеграція за змістом (тематичний підхід), інтеграція на рівні способів дій (навичок) (діяльнісний підхід).

Інтеграція за змістом, тобто за тематичним підходом можуть інтегруватися такі предмети: математика з арифметикою, початки алгебри та геометрії; навчання грамоти: мова, література; природознавство може охоплювати такі предмети: астрономію, екологію, економіку, зоологію, ботаніку, анатомію, географію; мистецтво інтегрується з образотворчим, музичним, декоративно - прикладним, танцювальним. Наприклад, тема: «Першоцвіти» розглядається на уроках української мови і читання, математики, природознавства і мистецтва [1].

Інтеграція на рівні способів дій (навичок) (діяльнісний підхід) надає можливість зв'язати зміст двох або більше предметів у межах однієї теми дослідження і називаються вони міжпредметними зв'язками. Міжпредметні зв'язки можуть бути горизонтальними або вертикальними. Горизонтальна міжпредметні зв'язки характеризуються вивченням поняття на уроках різних предметів впродовж деякого часу (неодночасно). Наприклад, на уроках природознавства досліджують, як виготовляють папір, на уроках української мови проводиться словникова робота – зі словом папір, на уроках трудового навчання виготовляють різні іграшки з паперу.

Вертикальні міжпредметні зв'язки характеризуються вивченням поняття на одному уроці або в один часовий проміжок на різних уроках із використанням навчального матеріалу з різних предметів. Наприклад, на уроці з літературного читання вивчається вірш про річку, на уроці образотворчого мистецтва – малюють водні рослини, на уроках української мови вивчається правопис власних назв і, нарешті, на уроках природознавства вивчається тема водойми України. Світлана Вікторівна Прихожай - вчителька початкових класів Броварської ЗОШ №1, обираючи народознавчий об'єкт, використовує досвід нашого народу і розвиває тему етнопедагогіки на уроках з різних предметів. Міжпредметні зв'язки вона реалізує у таких формах: проектах, екскурсіях, тематичних днях, тижнях, інтегрованих курсах, бінарних та інтегрованих заняттях. Під час інтеграції на рівні способів дій (діяльнісний підхід) учні вчать критично мислити, виробляються соціальні, комунікативні, організаційні навички, забезпечується розуміння художніх та інформаційних текстів, використовуючи знання та способів дій у нестандартних умовах.

Отже, можна зробити висновки, що інтегроване навчання має такі переваги: сприяє розвитку вміння бачити взаємозв'язки між різними явищами природи, глибше розуміти будь – яку тему завдяки її дослідженню через кілька точок зору, більш чітко визначати мету кожного предмету в різних контекстах, усвідомлювати комплексний підхід: предмети, навички, ідеї та різні точки зору

пов'язані з реальним світом; надається можливість удосконалювати компетентності.

Таким чином, використання інтеграційного підходу у початковій освіті сприяє формуванню у молодших школярів цілісної картини світу, розвитку системного мислення, здатності сприймати предмети і явища різнобічно, системно, дає можливість формувати в учнів якісно нові знання вищого рівня мислення, динамічність застосування в нових ситуаціях, гнучкість розуму, уміння переносити та узагальнювати знання з різних предметів, з'являється творче ставлення до праці, здатність вирішувати складні практичні завдання, що вимагають синтезу знань із різних наукових галузей.

Література

1. Большакова І., М. Пристінська «Інтегроване навчання: тематичний та діяльнісний підходи» НВК «НОВОПЕЧЕРСЬКА ШКОЛА»
<https://www.youtube.com/watch?v=f2kvqQdQp54>
2. Гончаренко С.У. «Формування наукової картини світу в дорослих: метод. Посіб. [Рукопис] \ С.У. Гончаренко. – К.: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України. – с. 123.
3. Іванчук М. Інтегрований урок як специфічна форма організації навчання / М. Іванчук // Початкова школа -2004р. №5; С.10-13.
4. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. МОН 27.10 2016 р.
<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>
5. Проект Нового Державного стандарту початкової загальної освіти. Всеукраїнська серпнева конференція 2017 р. http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/08/NewSchool_Presentation-final_18-08-2017.pdf
6. Професійна освіта: Словник. Навч. Посібник / Уклад. С. У. Гончаренко та ін., За ред. Н. Г. Ничкало. – К.: Вища шк., 2000. – 280 с.

7. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: підручник для студентів пед. фак. / О. Я. Савченко. – К.: 1997.- с.416.